

Suomen ja tšeremissin kielen suuntasija-järjestelmien funktionaalisesta rakenteesta¹

Yhdeksi suomalais-ugrilaisia kieliä yleisesti luonnehtivaksi piirteeksi mainitaan fennougristisissa yleisesityksissä tavallisesti moni-ilmeisen paikallissija-järjestelmän kolmijakoisuus. Tällä tarkoitetaan sitä, että näissä kielissä on olemassa ero-, tulo- ja olopaikan osoittamista varten eri sijat.² Tämän karakterisoinnin aiheuttaneita tekijöitä on helppo luetella.

Kielikuntamme kielten ominaislaatua määriteltäessä niitä on verrattu miltei yksinomaan indoeurooppalaisiin kieliin. Se seikka, että näissä paikallisuussuhteet ilmaistaan yleensä prepositioilla, jotka useinkaan eivät ryhmity kiinteästi kolmijakoisperiaatteen mukaisesti, on epäilemättä ohjannut tutkijoiden huomion kielikuntamme paikallissija-järjestelmän erikoisluonteen tarkasteluun.

Toinen olennainen näkökohta on mitä ilmeisimmin se, että fennougristit ovat meidän päiviimme saakka hallinneet ensimmäisinä suomalais-ugrilaisina kielinään suomea, viroa tai unkaria. Ja koska sekä itämerensuomessa että unkarissa on erittäin kehittyneet paikallissija-järjestelmät — jotka kaiken lisäksi vielä melko tavalla muistuttavat toisiaan —, ei niiden tuntemus varmaankaan ole ollut vaikuttamatta siihen kuvaan, mikä tutkijoille on muodostunut suomalais-ugrilaisesta paikallissijasysteemistä yleensä.

¹ Turun Yliopistossa 22. 5. 1967 pidetty lectio praecursoria, johon on lisätty kirjallisuusviitteet.

² Ks. esim. teoksesta Björn Collinder, *Comparative Grammar of the Uralic Languages* Paavo Ravilan kirjoittamaa lukua *Sentence Structure*, s. 247—248; D. R. Fokos-Fuchs, *Rolle der Syntax in der Frage nach Sprachverwandtschaft*, s. 84; Valter Tauli, *Structural Tendencies in Uralic Languages*, s. 24—25 jne.

Mutta myös historialliset tekijät ovat ratkaisevasti vaikuttaneet käsityksiin siitä, millaiset ovat kielikuntamme yleiset ominaispiirteet. Tämä on tietenkin luonnollista, koska koko kielikunta-käsite pohjautuu historialliseen ajatteluun. Niinpä on täysin loogista, että fenougristisen tutkimuksen kyettyä osoittamaan paikallissijojen kolminaisuuden kuuluneen jo suomalais-ugrilaiseen kantakieleen mainittua piirrettä on myös tästä syystä pidetty kielikuntamme kielille tyypillisenä.

On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös niihin mahdollisiin negatiivisiin seurauksiin, joita saattaa koitua asioiden katselemisesta liian yksipuolisesti historiallisesta näkökulmasta. Yksi näistä on se, että sellaiset kielelliset ilmiöt ja suhteet, jotka ovat kehittyneet vasta jonkin kielen tai kieliryhmän erikoiskehityksen aikana, voivat tällöin jäädä historiallisesti epäolennaisina kovin vähälle huomiolle tai peräti huomiotta. Otan esimerkin paikallissijojen tutkimuksen piiristä. Koska kantakielessä on voitu todeta kiinteä lokaalisia suhteita osoittava sijasysteemi, tämä on joutunut osittain tarkankin tutkimuksen kohteeksi. Mutta koska kantakieleen ei ole voitu rekonstruoida esim. omistussuhteita ilmaisevaa vastaavanlaista järjestelmää, tällainen on jäänyt jokseenkin vähäiselle huomiolle sellaisissakin kielissä, joihin se kenties myöhemmin on kehittynyt.

Samaan tulokseen on ollut johtamassa kuitenkin myös eräs toinen tekijä. Esim. omistamista ilmaisevia sijoja pidetään suomalais-ugrilaisissa kielissä yleensä varsinaisista paikallissijoista kehittyneinä. Tästä syystä niitä on nimitetty paikallissijoiksi usein vielä senkin jälkeen, kun ne jo ovat kokonaan siirtyneet ilmaisemaan muunlaisia kuin paikallisia suhteita. Pelkästään historiaan pohjaava nimitys on puolestaan osaltaan estänyt sijojen uusien funktioiden selkeää oivaltamista. Esimerkkinä mainittakoon, että permiläisissä kielissä ja tšeremississä on varhaisempi tutkimus nimittänyt allatiiveiksi eräitä *l*-sijoja, joiden ehdottomasti keskeisin funktio on osoittaa datiiivisia suhteita ja joilta varsinaisesti paikkaa osoittavat funktiot puuttuvat miltei tyystin.³

Jotta historiallinen ja deskriptiivinen näkökulma eivät sekaantui-

³ Ks. esim. F. J. Wiedemann, *Grammatik der syrjänischen Sprache*, s. 117—119; F. J. Wiedemann, *Grammatik der wotjakischen Sprache*, s. 20—23; ödön Beke, *Cseremisz nyelvtan*, s. 208—214.

si, olisi esityksessä, jonka tarkoituksena on hahmotella nykykielestä sijojen perusfunktiot, hyvä päästä eroon nimityksestä paikallissija. Mielestäni tämä nimitys voitaisiin korvata synkronisessa esityksessä hyvin esim. termillä suuntasija. Voidaan näet panna merkille, että myös mahdollisissa muuttuneissa funktioissa näyttävät varsinaisista paikallissijoista polveutuvat sijat yleensä tavalla tai toisella ottavan kantaa liikkeen suuntaan nähden. Niinpä useissa suomalais-ugrilaisissa kielissä, mm. suomessa, vallitsee suuntasijojen parissa toisaalta oppositio suuntaa ilmaisemattomien (so. olo-) ja suuntaa ilmaisevien (so. muutos)sijojen välillä, toisaalta taas muutossijat ovat oppositiossa siihen katsoen, ilmaisevatko ne jonkin paikan kannalta saapumista vai poistumista.

Kuten sanottu, kielikuntamme kielten joukossa on kieliä, joihin puheena oleva suuntasijojen karakterisointi oivallisesti soveltuu. Tällainen kieli on esim. suomi. On kuitenkin varottava kuvittelemasta yleistä luonnehdintaa kovin yleispäteväksi; muuten se saattaa muodostua tutkimuksen edistymisen kannalta jopa vaaralliseksi. Kielikuntaamme kuuluu näet myös sellaisia kieliä, joiden suuntasijoja deskriptiivisesti tutkittaessa on luovuttava monista suhteellisen yleisiksi kuvitelluista näkemyksistä. Tässä suhteessa kaikkein omaleimaisimpia kieliä on tšeremissi.

Tajutaksemme helpommin tšeremissin suuntasijajärjestelmän lie-
nee parasta alkaa suomen kielen sijojen selvittelyllä. Se näkökulma, josta tulen tšeremissin suuntasijasysteemin esittelemään, edellyttää näet myös suomen vastaavan järjestelmän näkemistä jonkin verran traditionaalisesta poikkeavalla tavalla. Lähtekäämme kuitenkin perinnäisestä käsityksestä. Kuten hyvin tiedetään, suomen ns. paikallissijajärjestelmä esitetään yleensä seuraavalla tavalla:

Yleiset paikallissijat Sisäiset paikallissijat Ulkoiset paikallissijat

Essiivi	Inessiivi	Adessiivi
Translatiivi	Illatiivi	Allatiivi
Partitiivi	Elatiivi	Ablatiivi

Ennen kaikkea ryhmien nimityksistä näkyy, että tämä jaottelu pohjaa melkoiselta osin historialliseen näkemykseen. Erikoisen harhaanjohtava synkroniselta kannalta asioita tarkasteltaessa on ensim-

mäisen ryhmän nimitys: ilmaisevathan essiivi, translatiivi ja partitiivi paikallisia suhteita nykyisin enää vain muutamissa harvoissa partikkelisarjoissa, sellaisissa kuin *takana — taakse — takaa t. kauempana — kauemmaksi — kauempaa*. Ne näiden sijojen käyttötavat, joiden perusteella sijat nykykielessä kuuluvat muoto-opillisella tasolla produktiivisiin⁴, ovat kokonaan toiset. Elävä partitiivihan on ennen kaikkea subjektin, objektin ja predikatiivin sija, ja se näyttää uusiin funktioihin siirryttyään kokonaan irronneen suuntasijajärjestelmästä. Essiivi ja translatiivi toimivat puolestaan ennen muuta predikatiiviadverbiaalin ja apposition sijoina, ja ne tuntuvat tällä tasolla säilyttäneen suuntasijan luonteensa: essiivi ilmoittaa, missä tilassa t. minä joku t. jokin on, translatiivi taas, mihin tilaan t. miksi joku t. jokin tulee t. saatetaan.

Mutta onko kolmijakoinen suuntasijasysteemimme siis tältä osin vajaa, koska partitiivi, erosija, toimii kokonaan muunlaisissa ilmaisutehtävissä? Ei sentään. Elatiivilla, joka tosin useimmiten esiintyy paikallisena erosijana, on suomessa myös predikatiivisen erosijan tehtävät.⁵ Sen avulla ilmaistaan, mistä tilasta joku t. jokin poistuu t. poistetaan.

Mutta jos esittämäni suomen suuntasijaryhmät nimetään kautaltaan nykykielessä tavattavien funktioidensa mukaan, olisi myös viimeksi mainitun ryhmän nimeä tarkennettava. Onhan kieleemme

⁴ Käsitteitä muoto-opillinen ja lauseopillinen produktiivisuus olen koskettanut väitöskirjassani Über die Funktionen der Wohin-Kasus im Tšeremissischen, s. 15—21.

⁵ Tässä artikkelissa esittämäni suomen kielen suuntasijojen uudentyyppinen ryhmittely perustuu Paavo Siron lauseopilliseen tutkimustyöhön, ks. esim. Siro, Suomen kielen lauseoppi, s. 29—. Kuten olen Tilan essiivin jäsentämisestä suomen kielen lauseopeissa -nimisen artikkelini 2. viitteessä (Juhlakirja Kauko Kyyrön täyttäessä 60 vuotta 24.11.1967, Acta Universitatis Tamperensis, Ser. A, Vol. 18, s. 50—51) huomauttanut, on kuitenkin elatiivi mainittu predikatiiviadverbiaalin erosijana myös E. N. Setälän lauseopissa jo sen toisesta painoksesta lähtien (ks. Setälä, Suomen kielen lauseoppi, 2. p., s. 29; 15. p., s. 59—60). Tämä Setälän huomautus on jäänyt myöhemmissä koulukäyttöön tarkoitetuissa lauseopeissa vaille huomiota. Sitä vastoin elatiivinen predikatiiviadverbiaali mainitaan joissakin lauseopillisissa murretutkimuksissa, ks. esim. Artturi Kannisto, Lauseopillisia havaintoja läntisen etelä-Hämeen kielimurteesta, Suomi III:20, s. 39—41 ja Salu Latvala, Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta, Suomi III:17, s. 14.

järjestelmälle tunnusomaista, että ns. ulkoiset paikallissijat ilmaisevat paitsi paikallisuutta myös omistussuhteita.

Paavo Siro onkin Suomen kielen lauseopissaan (s. 29—) ryhmitellyt ja nimennyt suomen kielen suuntasijat funktioittain seuraavasti:

<i>Predikatiiviset suuntasijat</i>	<i>Lokatiiviset suuntasijat</i>	<i>Habitiiviset suuntasijat</i>
Essiivi	Inessiivi	Adessiivi
Translatiivi	Illatiivi	Allatiivi
Elatiivi	Elatiivi	Ablatiivi

Omasta puolestani pidän tätä järjestelmää onnistuneena. Viimeksi esitetylle ryhmälle antaisin kuitenkin vähän toisenlaisen nimen: habitiivis-lokatiiviset sijat. Kuten esim. Osmo Ikola on Siron lauseoppia arvostellessaan todennut, ns. ulkoisten paikallissijojen nimitäminen pelkästään omistussuhteita ilmaiseviksi on yksipuolisuutta sekini⁶; itse asiassa käytettäneen näitä sijoja lokatiivisessa ja habitiivisessa ilmaisutehtävässä karkeasti ottaen jokseenkin yhtä yleisesti.⁷

Näin siis predikatiiviset suuntasijat ilmaisevat yleensä joko subjektin t. objektin ominaisuutta, esim. *Poika toimi opettajana*, *Poika luki kolmessa vuodessa ylioppilaasta maisteriksi*; lokatiiviset paikkaa, esim. *Poika asui Turussa*, *Poika muutti Turusta Helsinkiin*; habitiivis-lokatiiviset joko omistussuhdetta, esim. *Pojalla oli asunto*, *Asunto siirtyi isältä hänen pojalleen*, tai paikkaa, esim. *Poika vietti kesän maaseudulla*, *Poika küepesi hetkessä lattialta tuolille*.

Pitäen mielessä näin kaavailun suomen suuntasijajärjestelmän voimme ryhtyä hahmottelemaan tšeremissin kielen vastaavaa systeemiä.

⁶ Ks. Ikola, Sananjalka 7, s. 196.

⁷ Niinpä esim. opiskelija Marjatta Karran Tampereen Yliopistossa laatiman suomen kielen proseminariesitelmän mukaan Antti Lizeliuksen v. 1775—1776 julkaisemissa Suomenkielisissä Tieto-Sanomissa on 315 lokatiivisesti ja — jos agentteina esiintyvät ablatiivimuodot lasketaan mukaan — 240 habitiivisesti käytettyä ulkoisten suuntasijojen esiintymää.

Tšeremissin molempien kirjakielten uudemmat kieliopit tarjoavat varsinaisiksi suuntasijoiksi vain seuraavat neljä kaasusta: *šte*-päätteisen inessiivin, *ške*-päätteisen illatiivin, *eš*-päätteisen latiiivin ja *lan*-päätteisen datiiivin. Epäilemättä onkin niin, että jos otetaan ehdottomasti kriteereiksi muoto-opilliset näkökohdat, voidaan kiistattomina suuntasijoina pitää vain mainittuja kaasuksia. Mutta tšeremissin sijojen funktioita määrittävä tuskin voi välttyä toteamasta, että kieli omistaa näiden sijojen lisäksi koko joukon sellaisia muotoja, joiden ilmaisutehtävät ovat erittäin kiinteästi kytkeytyneet varsinaisten morfologisten sijamuotojen funktioihin. Tämä yhteys on monessakin mielessä niin läheinen, että perusteellisessa lauseopillisessa tutkimuksessa näiden monenkaltaisten muodosteiden huomiotta jättäminen tuskin voi tulla kyseeseen. Niinpä jokseenkin kaikki läntiset tšeremissin tutkijat ovatkin luetelleet sijoja paljon enemmän.

Ensinnäkin koko kielialueella on syntaktisesti mitä ilmeisimmin erosijan funktiossa *γâtš*-morfeemi, vaikkakaan se morfologisesti ei täytä sijapäätteelle asetettavia vaatimuksia. Niinpä se voi eräissä murteissa liittyä pronominin tai numeraalin genetiivimuotoon.⁸ Edelleen se esiintyy Kozmodemjanskin murteessa, missä muuten vallitsee vokaalisointu, edellä käyvästä sanasta riippumatta aina etuvokaalisena.⁹

Mikäli *γâtš* kaikesta tästä huolimatta kuitenkin hyväksytään lauseopillisella tasolla sijapäätteen veroiseksi, saadaan tšeremissin lokaatiivisiksi sijoiksi ja niiden päätteiksi toistaiseksi seuraavanlainen sarja:

⁸ Ks. esim. Eeva Kangasmaa-Minn, *The Syntactical Distribution of the Cheremis Genitive*, I, s. 145—148.

⁹ Eeva Kangasmaa-Minn, mts. 146. Tutkimuksissa on vähemmälle huomiolle jäänyt se seikka, että mainittu morfeemi eräissä toisissa vokaalisointumurteissa on päinvastoin mukautunut vokaalisointuun. Pari Jaranskin esimerkkiä Wichmannin eri murteista merkitsemien, toistaiseksi painamattomien lauseiden joukosta (nämä lauseet ovat samat, jotka Antal Reguly aikoinaan merkitsi tšeremissistä muistiin ja jotka myöhemmin on painettu NyK 3:een): *šokxšəγəts* *əžyam kəδakxšən* (lause no 72) 'kuumuuden vuoksi hän riisui päältään turkit', vrt. *tsələn majetkəts näl'əβə* (lause no 291) 'jokainen sai ruplan'. (Transkriptio on karkeistettu samojen periaatteiden mukaisesti, joita olen käyttänyt ennen mainitussa väitöskirjassani.)

Inessiivi *šte*
 Illatiivi *ške*
 Latiivi *eš*
 Elatiivi *γtš*

Mutta tämän päätteistön ohella kielessä on olemassa sille täysin rinnasteinen ryhmä:

Inessiivi *ne*
 Illatiivi *ke*
 Latiivi *an, ak*
 Elatiivi *tš*

Viimeksi esittämäni päätesarja on tosin morfologisesti siinä määrin jäykistynyt, että se liittyy vain n. 30 sanavartaloon. Mutta kun näihin kantoihin eivät yleensä liity lainkaan ensiksi luetellut päätteet, ovat päätteistöt kokonaisuuksina jokseenkin komplementaarisessa distribuutiossa. Sitä vastoin sekä morfologisesti jäykistyneiden että vastaavien morfologisesti elävien sijamuotojen käyttö on lokatiivisessa funktiossa täysin samanlainen. Näin ollen nämä jäykistyneet sijat ovat niin kiinteässä yhteydessä vastaaviin produktiivisiin — paljon kiinteämmässä kuin esim. suomen *s-* tai ns. *k-*latiivi taikka *nta-*eksessiivi —, että käsitykseni mukaan niilläkin tulee olla paikkansa perusteellisessa tšeremissin suuntasijojen tutkimuksessa.

Näiden yleensä lokatiivisesti (ks. kuitenkin tarkemmin alempaa) käytettävien sijojen muodostamaa suuntasijasysteemiä on kuitenkin yhä laajennettava. Monissa murteissa on näet *lan-*päätteisen datiiivin erosijavastineena *letš-*päätteinen sija, jota on tutkimuksissa yleensä nimitetty ablatiiviksi. Tieteellisestä kirjallisuudesta on löydettävissä yksi esimerkki, jossa tämä erosijan pääte esiintyy liittyneenä genetiivimuotoon.¹⁰ Kuten Wichmannin keräämät, toistaiseksi julkaisemattomat lauseet osoittavat, ei genetiivikantaisuus liene kuitenkaan aivan satunnaista. Esim. Uržumin murteesta Wichmann on merkinnyt ilmauksen *tuδš n š-γön-letš kuγu* (lause no 332) 'hän on jokaista isompi' ja Jaranskin murteesta esimerkin *tnδn peš säjön ləštəš, tiδənləts säjön ləštəš aγ li* (lause no 319) 'hän teki [sen] oikein hyvin, sen paremmin ei enää voi tehdä'. Näin ollen *letš* on jokseenkin yhtä paljon tai yhtä vähän sijapäätte kuin *γtš*.

¹⁰ Erkki Itkonen, Vir. 1960, s. 317—318; Eeva Kangasmaa-Minn, mts. 147.

Mutta *letš*-morfeemia eivät käytä lainkaan kaikki tšeremissin murteet. Esim. Kozmodemjanskin murteessa esiintyy erosijana aina *γätš*-sija. Eräissä itäisemmissä murteissa taas — mm. Joškar-Olan murteessa, jonka perustalle itäinen kirjakieli on rakentunut — käytetään *letš*-morfeemin paikalla aina *detš*-morfeemia; muutamissa muissa murteissa taas *letš* ja *detš* esiintyvät täydellisinä synonyymeina. *detš*-morfeemi liittyy ”kantaansa” täsmälleen samalla tavalla kuin *letš*, joten sitä on ilmeisesti pidettävä sijapäätteenä siinä kuin muitakin edellä mainittuja erosijan päätteitä.

Näin esitellyt muotoainekset, jotka siis lauseopillisella tasolla muodostavat kiinteän ilmaisujärjestelmän, voidaan ryhmitellä funktioittain seuraavasti:

<i>Lokatiiviset suuntasijat</i>	<i>Predikatiiviset suuntasijat</i>	<i>Habitiiviset suuntasijat</i>
Inessiivi <i>šte, ne</i>	—	—
Illatiivi <i>ške, ke</i>	Illatiivi <i>ške</i>	{ Datiivi <i>lan</i>
Latiivi <i>eš, an, ak</i>	{ Latiivi <i>eš,</i> Datiivi <i>lan</i>	
Elatiivi <i>γätš, tš</i>	Elatiivi <i>γätš</i>	{ Ablatiivi <i>letš</i> t. <i>detš</i> , Kozmodemjanskin murteessa: Elatiivi <i>γəts</i>

Aikaisemmin on todettu jo pariinkin kertaan, että suomalais-ugrilaisille kielille on tyypillistä suuntasijajärjestelmän kolmijakoisuus. Kuitenkin on olemassa myös sellaisia kieliä, joissa varsinaisten sijojen avulla ei eroteta kaikkia kolmea, olo-, tulo- ja lähtöpaikkaa. Tällainen kieli on esim. norjanlappi, missä olo- ja erosija ovat yhtyneet.¹¹ Onkin varsin helposti ymmärrettävissä, että kolmijakoisjärjestelmästä päästään vaivattomasti kaksijakoissysteemiin. Sitä vastoin lienee vaikeammin tajuttavissa, että jossakin kielessä ylipäätään voi esiintyä nelijakoinen suuntasijasysteemi. Näin on kuitenkin asianlaita tšeremississä.

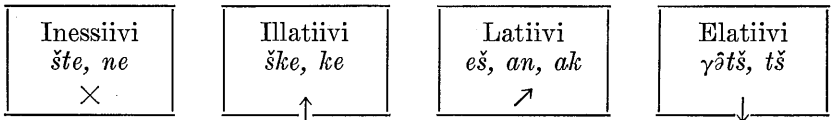
Mitä tämä nelijakoisuus sitten merkitsee? Lyhyesti sanottuna: tšeremissin puhuja ei hahmota verbin ilmaisemaa toimintaa yksistään tulevaksi, olevaksi tai lähteväksi, vaan hän erottaa sijamuotojen

¹¹ Ks. esim. Erkki Itkonen, *Lappische Chrestomathie*, s. 50—55.

avulla tulemisessa vielä erikseen toisaalta jostakin siirtymisen tai siirtämisen, toisaalta taas tapahtumisen, jonka tuloksena on tietystä paikasta jotakin uutta, ilman että on kysymyksessä varsinainen siirtyminen tähän paikkaan jostakin muualta.

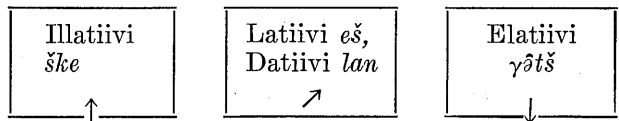
Mutta millaista tämä tapahtuminen voi olla? Ajateltakoon esim. syntymistä, ilmaantumista, pirstoutumista, kiinnittymistä sekä edelleen rakentamista, keittämistä, tappamista tai solmimista. Näitä toimintoja ilmaiseviin verbeihin suomen-ugrilaisissa kielissä yleensä liittyy tai ainakin voi liittyä tulosija, vaikka varsinaisesta siirtymisestä paikasta toiseen ei olekaan kysymys. Kuvaavaa on, että indoeurooppalaisissa kielissä käytetäänkin vastaavien verbien yhteydessä yleensä olosijoja. Juuri nämä tapaukset tšeremissi siis erottaa omaksi erikoiseksi ilmaustyyppiksi ja käyttää niissä erilaisia tulosijoja kuin varsinaista siirtymisliikettä ilmaistessaan. Strukturaaliselta kannalta on erittäin merkittävää havaita, että jos verbi esiintymään liittyy lokatiivinen erosija, mahdollisena tulosijana on jokseenkin poikkeuksetta siirtymistä ilmaiseva tulosijatyyppi.

Tšeremissin lokatiivinen funktio voidaan graafisesti kuvata esim. seuraavalla tavalla:

Piirroksessa kehukset kuvaavat paikkaa, jonka kannalta tapahtumista tarkkaillaan, risti paikallaan tapahtuvaa toimintaa, nuoli taas liikkeen tai tapahtumisen suuntaa ja luonnetta.

Täydellisenä suuntasijajärjestelmän nelijakoisuus tulee näkyviin vain lokatiivisessa funktiossa. Mutta tietyllä tavalla eroaa myös predikatiivisen funktion ilmaisijoiden jakaantuminen muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä tavattavasta ryhmittymästä. Jakaantumisen tekee kolmijakoiseksi näet ainoastaan se seikka, että predikatiivisen olosijan ilmaisijaa ei ole. Sitä vastoin tulosijoja on myös predikatiivisessä ilmausjärjestelmässä kahdentyyppisiä. Predikatiivisista suuntasijoista voidaan laatia seuraavanlainen kaavio:

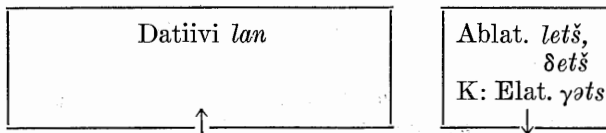

Illatiivia, siirtymäsijaa, käytetään predikatiivisesti mm. lauseyhteyksissä, joissa on kyse muuttumisesta jonkinlaisesta jonkinlaiseksi. Latiivia, siis toista tulosijaa, käytetään taas mm. yhteyksissä, joissa on kysymys jonkun t. jonkin pitämisestä jonkinlaisena, sekä yleensä yhteyksissä, joissa ei ole kysymys nimenomaan muuttumisesta jostakin olomuodosta johonkin toiseen. Datiivi esiintyy niin ikään predikatiivisessa funktiossa. Sitä käytetään aina samanlaisissa lauseyhteyksissä kuin latiivia; toisissa tapauksissa latiivi ja datiivi näyttävät olevan täydellisiä synonyymeja, toisissa taas esim. kantasanan sanaluokka ratkaisee, kumpaa sijaa on käytettävä. Merkille pantavaa on, että epäproduktiiviset sijat kuuluvat vain lokatiiviseen funktioon. Predikatiivisen olosijan korvaavat suuntasijajärjestelmään kuulumattomat sijamuodot, esim. nominatiivi ja genetiivi.

Mutta predikatiivisen ja lokatiivisen järjestelmän välillä on vielä eräs ero, joka ei näy taulukoistani. Lokatiivisfunktioisen suuntasijan kantana ei voi yleensä olla elollistarkoitteinen nomini. Sitä vastoin predikatiivisessa funktiossa oleva sana, olipa se missä muodossa tahansa, voi yhtä hyvin tarkoittaa elollista kuin elotontakin. Näin ollen eräät kirjakielten kieliopit, joissa elollistarkoitteisia sanoja ei ole lainkaan taivutettu paikallissijoissa, ovat suorastaan ”hyperkorrekteja”. Niiden tekijät ovat näyttäneet unohtaneen predikatiivisen funktion olemassaolon.¹²

Habitiivinen funktio eroaa olennaisimmin muista. Myös siitä puuttuu suuntasijoihin kuuluva olosija — sinä esiintyy yleensä genetiivi. Kenties mielenkiintoisempaa on kuitenkin havaita se, että habitiivista funktiota ilmaistaan vain yhdellä tulosijalla. Tulosijojen jakautuneisuus ei siis ole ulottunut tähän funktioon.

Habitiivinen funktio voidaan kuvata graafisesti seuraavalla tavalla:

¹² Ks. esim. A. Savatkova ja Z. Utšajev, *Kratkij grammatitšeskij otšerk marijskogo jazyka*, s. 807 (liitteenä B. A. Serebrennikovin toimittamassa sanakirjassa *Marijsko-russkij slovar*).

Suomen ja tšeremissin suuntasijajärjestelmät ovat paljolti rakentuneet etymologisesti samoista aineksista. Kuten on nähty, lopputulokset ovat funktionaaliselta kannalta tarkasteltuna kuitenkin jokseenkin etäällä toisistaan: suomen systeemi on muovautunut jokseenkin symmetriseksi ja tasapainoiseksi, tšeremissin taas hakeutunut niin ainoalaatuisiin ilmaisullisiin tavoitteisiin, ettei vastaavaa tunnettane mistään muusta kielestä.

A. ALHONIEMI: *The functional structure of the direction-case systems in Finnish and Cheremis.*

It is thought that the original Finno-Ugric language showed a clear division into three local cases, expressing arrival from, departure from and place of being. There is a similar system today in many languages belonging to this group. In addition to the local case system, several of these languages have also developed an ancillary system which has grown out of the former. Even where their function has changed, these cases have still had to be called local. It is my opinion that this can disturb the synchronic shaping of the new expression functions. Even in their changed functions, the original local cases have in general maintained their old power of expressing direction. I therefore propose that in a synchronic presentation we should use, for all those cases expressing direction, the direction-case appellation in place of the historical local case appellation.

As I have pointed out, the division into three of the direction-case system is typical of many Finno-Ugric languages, including Finnish. As Paavo Siro has shown in his syntactic study, if we divide the cases according to the functional idea, the groups and group names of direction-cases differ somewhat from the traditional idea:

<i>Locative cases</i>	<i>Predicative cases</i>	<i>Habitive-locative cases</i>
Inessive	Essive	Adessive
Illative	Translative	Allative
Elative	Elative	Ablative

But even though the threefold division of direction-cases is typical of many Finno-Ugric languages, it is not valid for all of them. A language with its own special features is Cheremis, for example.

If we accept the printed grammars of Cheremis, the case system seems to be rather weak but many scholars list additional cases in their studies, and this is the result of a different perspective. We can show that certain old case endings must be considered morphologically petrified and that certain forms

counted as case endings are really postpositions, if we speak morphologically. If we look more closely into the question from the syntactical point of view, we shall see that these elements are so closely connected with each other and with the case endings that no profound study of the functions of direction-cases can afford to ignore them.

We may present the functional direction-case system of Cheremis, showing the endings and functions of cases, as follows:

<i>Locative direction-cases</i>	<i>Predicative direction-cases</i>	<i>Habitive direction-cases</i>
Inessive <i>šte, ne</i>		
Illative <i>ške, ke</i>	Illative <i>ške</i>	{ Dative <i>lan</i> Ablative <i>letš</i> or <i>šetš</i> , in the Kozmodemjansk dialect: Elative <i>γots</i>
Lative <i>eš, an, ak</i>	Lative <i>eš</i> , Dative <i>lan</i>	
Elative <i>γōts, tš</i>	Elative <i>γōtš</i>	

The most striking feature in this arrangement is the division into four of the locative function. With the help of cases Cheremis distinguishes between movement from one place to another (illative function) and a process, the result of which is a new phenomenon, but which does not involve the moving of one object or person from one place to another (lative function). The last-mentioned function occurs in connection with verbs meaning to appear, to seize (reflexive), to create, to erupt, to cook or to fasten. The double nature of the place of "arrival" is also expressed predicatively. The illative shows the change of one thing into another, whereas the lative or dative is used for other predicative-adverbial cases. This special feature in the case system of Cheremis does not extend to the habitive function.